

**Активните граждани в Гърмен: социализиране на
религиозното културно наследство с местно значение**
Магдалена Славкова

<http://doi.org/10.7546/BF.2.2024.06>

Литература

Баева, Вихра 2013: *Разкази за чудеса. Локална традиция и личен опит*. София: Академично издателство „Проф. Марин Дринов“ [Baeva, Vihra 2013: *Razkazi za chudesa. Lokalna traditsiya i lichen opit*. Sofia: Akademichno izdatelstvo „Prof. Marin Drinov“].

Бокова, Ирена 2012: Културни наследства – политически залози и реконструиране на територии. – *Годишник на департамент „Антропология“*. Съст. Ирена Бокова. София: НБУ [Bokova, Irena 2012 (sast.): *Kulturni nasledstva – politicheski zalozhi i rekonstruirane na teritorii. – Godishnik na departament „Antropologiya“*. Sofia: NBU]. – <https://ebox.nbu.bg/ant14/lessons.php> (12.04.2024).

Бокова, Ирена 2022: Културните наследства – между познание, съпреживяване и местно развитие. – В: *Културни ресурси, валоризиране на наследства и местно развитие*. Съст. Валентина Ганева-Райчева, Ирена Бокова, Николай Ненов. София: ИЕФЕМ – БАН, 7–43 [Bokova, Irena 2022: *Kulturnite nasledstva – mezhdu poznanie, saprezhivyavane i mestno razvitie. – In: Kulturni resursi, valorizirane na nasledstva i mestno razvitie*. Sast. Valentina Ganeva-Raycheva, Irena Bokova, Nikolai Nenov. Sofia: IEFEM – BAN, 7–43].

Велев, Венцислав, Кирил Анастасов 2010: *Нематериалното културно наследство – традиция и грижа на обществото*. София: Летера [Velev, Ventsislav, Kiril Anastasov 2010: *Nematerialното kulturno nasledstvo – traditsiya i grizha na obshtestvoto*. Sofia: Letera].

Владимиров, Жельо 2021: Културното наследство като ресурс за местно развитие. – *Heritage BG*, № 1, 9–15 [Vladimirov, Zhelyo 2021: *Kulturnoto nasledstvo като resurs za mestno razvitie. – Heritage BG*, No. 1, 9–15].

Воденичаров, Славчо 2009: *Будно и борческо. Из миналото на Скребатно – послание и завет за поколенията*. Благоевград: Корект [Vodenicharov, Slavcho. 2009: *Budno i borchesko. Iz minaloto na Skrebatno – poslanie i zavet za pokoleniyata*. Blagoevgrad: Korekt].

Ганева-Райчева и колектив 2022: *Културни ресурси, валоризиране на наследства и местно развитие*. Съст. Валентина Ганева-Райчева, Ирена Бокова, Николай Ненов. София: ИЕФЕМ – БАН [Ganeva-Raycheva i kolektiv 2022: *Kulturni resursi, valorizirane na nasledstva i mestno razvitie*. Sast. Valentina Ganeva-Raycheva, Irena Bokova, Nikolai Nenov. Sofia: IEFEM – BAN].

Георгиева, Албена 2001: *Преданията за църкви и параклиси – между чудото и историята*. – В: *Традиция, приемственост, новаторство. Сборник в*

памет на Петър Динеков. Ред. Константин Косев. София: КМНЦ, 279–283 [Georgieva, Albena 2001: Predaniyata za tsarkvi i paraklisi – mezhdu chudoto i istoriyata. – In: *Traditsiya, priemstvenost, novatorstvo. Sbornik v pamet na Petar Dinekov*. Red. Konstantin Kosev. Sofia: KMNTS, 279–283].

Георгиева и колектив 2003: *Миналото през погледа на нашеници. Сборник с фолклорни материали от селата Гърмен, Дъбница, Копривлен и Плетена, Гоцеделчевско*. Съст. Албена Георгиева, Георги Гаров, Константин Рангочев, Росен Малчев. София: ИК „Гутенберг“ [Georgieva i kolektiv 2003: *Minaloto prez pogleda na nashentsi. Sbornik s folklorni materiali ot selata Garmen, Dabnitsa, Koprivlen i Pletena, Gotsedelchevsko*. Sast. Albena Georgieva, Georgi Garov, Konstantin Rangochev, Rosen Malchev. Sofia: IK „Gutenberg“].

ГРАО 2022: Таблица на адресно регистрираните по постоянен и по настоящ адрес лица, област Благоевград, община Гърмен [GRAO 2022: *Tablitsa na adresno registriranite po postoyanen i po nastoyasht adres litsa, oblast Blagoevgrad, obshtina Garmen*]. – <https://www.grao.bg/tna/tadr-2022.txt> (17.05.2024 г.)

Дремсизова-Нелчинова, Цветана 1987: *Археологически паметници в Благоевградски окръг*. София: Комитет за култура [Dremsizova-Nelchinova, Tsvetana 1987: *Arheologicheski pametnitsi v Blagoevgradski okrag*. Sofia: Komitet za kultura].

Еролова и колектив 2023: Еролова, Йелис, Ваня Иванова, Магдалена Славкова, Мина Христова, Пламена Стоянова, Юлия Попчева. *За недвижимите културни ценности с местно значение. Примери от Балчик, Каварна, Сандански и Гърмен*. София: ИЕФЕМ – БАН/Парадигма [Erolova i kolektiv 2023: *Erolova, Yelis, Vanya Ivanova, Magdalena Slavkova, Mina Hristova, Plamena Stoyanova, Yulia Popcheva. Za nedvizhimite kulturni tsennosti s mestno znachenie. Primeri ot Balchik, Kavarna, Sandanski i Garmen*. Sofia: IEFEM – BAN/Paradigma].

Закон 2009: Закон за културното наследство. – *Държавен вестник*, № 19, 13 март 2009 Посл. изм. в *Държавен вестник*, 2023 г., бр. 84 [Zakon za kulturnoto nasledstv. – *Darzhaven vestnik*, No. 19, 13 mart 2009 Posl. izm. v, 2023 g., br. 84].

Закон 1991: Закон за местното самоуправление и местната администрация, № 77, 17 септември 1991 Посл. изм. в *Държавен вестник*, 2024, бр. 8 [Zakon za mestното samoupravlenie i mestnata administratsiya. – *Darzhaven vestnik*, No. 77, 17 septemvri 1991 (posl. izm. DV. br. 8, 2024 g.)].

Коцева, Виолета 2014: Празници, памет, идентичност. Още един опит върху толерантността (по примера на село Славейно, община Смолян). – В: *„Вяра смесена!“ Аспекти на всекидневието в две родопски села*. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 56–72 [Kotseva, Violeta 2014: *Praznici, pamet, identichnost. Oshte edin opit varhu tolerantnostta (po primera na selo Slaveino, obshtina Smolayn. – In: “Vaira smesena!” Aspekti na vsekidnevieto v dve rodopski sela*. Sofia: Universitetsko izdatelstvo „Sv. Kliment Ohridski“, 56–72].

Лулева, Ана, Иванка Петрова (съст.) 2015: *Изследвания на културната памет, културното наследство и идентичности*. София: ИК „Гутенберг“ [Luleva, Ana, Ivanka Petrova (sast.) 2015: *Izsledvaniya na kulturnata pamet, kulturnoto nasledstvo i identichnosti*. Sofia: IK „Gutenberg“].

Николов, Коста 1911: По горното течение на р. Места. – *Минало*, № 5–6, 155–177 [Nikolov, Kosta. 1911: Po gornoto techenie na r. Mesta. – *Minalo*, No. 5–6, 155–177].

Николова, Николова 2021: *Социална инвенция на религиозно културно наследство. Сборник изследвания. Споделен опит*. Съст. Мария Николова, Вяра Николова. София: Академично издателство „За буквите – О писменехъ“ [Nikolova, Nikolova 2021: *Sotsialna inventsiya na religiozno kulturno nasledstvo. Sbornik izsledvaniya. Spodelen opit*. Sast. Maria Nikolova, Vyara Nikolova. Sofia: Akademichno izdatelstvo „Za bukвите – O pismeneh“].

Николова, Мария 2021: Създаване на модел за опазване, популяризиране и социализация на християнските православни храмове в България. – В: *Социална инвенция на религиозно културно наследство. Сборник изследвания. Споделен опит*. Съст. Мария Николова, Вяра Николова. София: Академично издателство „За буквите – О писменехъ“, 20–37 [Nikolova, Maria 2021: Sazdavane na model za opazvane, popularizirane i sotsializatsiya na hristiyanskite pravoslavni hramove v Bulgaria. – In: *Sotsialna inventsiya na religiozno kulturno nasledstvo. Sbornik izsledvaniya. Spodelen opit*. Sast. Maria Nikolova, Vyara Nikolova. Sofia: Akademichno izdatelstvo „Za bukвите – O pismenehy“, 20–37].

Нора, Пиер 2005: *Ерата на възпоменанията. Места на памет. Т. 2. От архива до емблемата*. Под ръководството на Пиер Нора. Съст. Ивайло Знеполски. София: Дом на науките за човека и обществото, 375–430 [Nora, Pier 2005: *Erata na vazpomnaniyata. Mesta na pamet. T. 2. Ot arhiva do emblemata*. Pod rakovodstvoto na Pier Nora. Sast. Ivaylo Znepolski. Sofia: Dom na naukите за choveka i obshtestvoto, 375–430].

Общински план за развитие на община Гърмен за периода 2014–2020 г. [Obshtinski plan za razvitie na obshtina Garmen za perioda 2014–2020 g.].

Полимирова, Мария 1970 (2020): *Старопечатните книги в Историческия музей в град Гоце Делчев и църквата „Св. Параскева“ в село Скребатно*. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“ [Polimirova, Maria 1970 (2020): *Stropechatnite knigi v Istoricheskiya muzei v grad Gotse Delchev i tsarkvata „Sv. Paraskeva“ v selo Skrebatno*. Sofia: Universitetsko izdatelstvo „Sv. Kliment Ohridski“].

План за интегрирано развитие на община Гърмен (ПИРО) за периода 2021–2027 г. [Plan za integrirano razvitie na obshtina Garmen (PIRO) za perioda 2021–2027 g.].

Предварителен проект за Общ устройствен план на община Гърмен 2021 г. [Predvaritelnii projekt za Obsht ustroystven plan na obshtina Garmen 2021 g.].

Програма за развитие на туризма на територията на община Гърмен 2019–2024 г. [Programa za razvitie na turizma na teritoriyata na obshtina Garmen 2019–2024 g.].

Сантова и колектив 2021: *Нематериално културно наследство. Актуални проблеми. Сборник с доклади от международна научна конференция „Актуални проблеми в изучаването на нематериалното културно наследство и прилагането на Конвенция 2003. Приносът на учените от Българска академия на науките“, посветена на 150 години от създаването на Българската академия на науките. София, 17–18 октомври 2019 г.* Съст. Мила Сантова, Валентина Ганева-Райчева, Ива Станоева, Миглена Иванова, Милена Любенова, Стела Ненова, Мирена Станева, Даниел Фокас. София: Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“ [Santova i kolektiv 2021: *Nematerialno kulturno nasledstvo. Aktualni problemi. Sbornik s dokladi ot mezhdunarodna nauchna konferentsiya „Aktualni problemi v izuchavaneto na nematerialното kulturno nasledstvo i prilaganeto na Konventsiya 2003. Prinosat na uchenite ot Bulgarska akademiya na naukite“, posvetena na 150 godini ot sazdavaneto na Bulgarskata akademiya na naukite. Sofia, 17–18 oktombri 2019 g.* Sast. Mila Santova, Valentina Ganeva-Raycheva, Iva Stanoeva, Miglena Ivanova, Milena Lyubenova, Stela Nenova, Mirena Staneva, Daniel Fokas. Sofia: Izdatelstvo na BAN „Prof. Marin Drinov“].

Славкова, Магдалена 2022: *Културен туризъм и местни политики спрямо недвижимите културни ценности с местно значение в община Гърмен.* – АЕИМ, № 1234–III, 32 [Slavkova, Magdalena 2022: *Kulturen turizam i mestni politiki spryamo nedvizhimite kulturni tsennosti s mestno znachenie v obshtina Garmen.* – АЕИМ, No. 1234–III, 32].

Стратегия за устойчиво развитие на община Гърмен в областта на селското и горското стопанство и за развитие на алтернативен туризъм от 2013 г. [Strategiya za ustoychivo razvitie na obshtina Garmen v oblastta na selskoto i gorskoto stopanstvo i za razvitie na alternativen turizam ot 2013 g.].

Троева, Евгения 2011: *Религия, памет и идентичност. Българите мюсюлмани.* София: Академично издателство „Проф. Марин Дринов“ [Troeva, Evgenia 2011: *Religiya, pamet i identichnost. Bulgarite myusyulmani.* Sofia: Akademichno izdatelstvo „Prof. Marin Drinov“].

Шопова, Бехрин 2022: Да отидеш „на кяр“/„навън“ – сезонна трудова мобилност сред българи мюсюлмани от Югозападна България. Икономически, социални и културни последици върху останалите в България близки и роднини. – В: *Културни и социални последици от емиграцията върху българското общество (Останали). Сборник научни статии.* Съст. Мила Маева, Мина Христова. София: ИЕФЕМ – БАН, Парадигма, 77–95 [Shopova, Behrin 2022: *Da otidesh „na kyar“/„navan“ – sezonna trudova mobilnost sred balgari myusyulmani ot Yugozapadna Bulgaria. Ikonomicheski, sotsialni i kulturni posleditsi varhu ostanalite v Bulgaria blizki i rodnini.* – In: *Kulturni i sotsialni posleditsi ot emigratsiyata varhu bulgarskoto obshtestvo (Ostanali). Sbornik nauchni statii.* Sast. Mila Maeva, Mina Hristova. Sofia: IEFEM – BAN, Paradigma, 77–95].

Collot, Pierre-Alain 2020: The Enhancement of Immovable Cultural Heritage by Urban Planning Law. – *Santander Art and Culture Law Review*, 2, No. 6, 355–376.

Duroy, Stéphane 2017: Le patrimoine culturel immobilier: un patrimoine en péril? – *Review du droit des religions*, No. 3, 43–59.

Thouki, Alexis 2022: Heritagization of Religious Sites: in Search of Visitor Agency and the Dialectics Underlying Heritage Planning Assemblages. – *International Journal of Heritage Studies*, 28, No. 9, 1036–1065.

Vladimirov, Zhelyu 2022: Assessment of Cultural Heritage in the Town of Shumen by the Locals and Intentions to Contribute to its Development. – *Heritage BG*, No. 2, 5–13.

Магдалена Славкова
Институт за етнология и фолклористика
с Етнографски музей
Българска академия на науките
ул. „Московска“, 6А
1000 София, БЪЛГАРИЯ
chachipe@abv.bg